

Návrh na prohlášení věci za kulturní památku

Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Hrčavě

obec: Hrčava
kat. území: Hrčava
okres: Frýdek-Místek
kraj: Moravskoslezský
parc. č.: 545 st.
vlastník: Římskokatolická farnost Jablunkov, č. p. 39, 739 91 Jablunkov

autor: Karel Nahůnek (1891-1979), Brno
projekt: 1935
realizace: 1936

Dějiny stavby

Obec Hrčava je nejvýchodněji položenou obcí České republiky. Osada Hrčava vznikla teprve na konci 18. století v místě, které bylo součástí obranných šancí budovaných v okolí Jablunkova proti uherskému vpádu (tzv. Jablunkovské šance). V roce 1920 připadla Hrčava jako součást Javořinky (Jaworzynka) k Polsku, což vyvolalo protesty obyvatel, kteří byli téměř všichni české národnosti a hlavní dopravní spojení měli do Jablunkova a Čadce na území nové Československé republiky. Proto byla Hrčava v roce 1921 nakonec připojena k ČSR, v roce 1927 se stala samostatnou obcí. Teprve v roce 1933 byla Hrčava vyfařena z dosavadní farnosti v polské Istebné a připojena k českému Jablunkovu. Krátce na to, v roce 1934, začala obec uvažovat o stavbě vlastního kostela a založení hřbitova. Hrčava totiž ležela na česko-slovensko-polské hranici a dvanáctikilometrová vzdálenost do Jablunkova nebyla na 5 km úseku opatřena silnicí. Obyvatelé tak raději chodili do bližších kostelů do Polska nebo na Slovensko (do Istebne, Černeho).

Plány nového kostela vypracoval v roce 1935 prof. Ing. Karel Nahůnek, profesor Vyšší průmyslové školy stavební v Brně. Podle dopisů obci se snažil, aby kostel svou hmotou i formou dobře zapadl do přírodního rámce obce a uplatnil se i v dálkových pohledech. Rozměry kostela Nahůnek přizpůsobil místní potřebě s ohledem na počet obyvatel. Kostel tedy měl mít 105 míst ve dvou řadách po 50 místech + 15–20 míst ke stání na kůru, to vše na ploše 51 m².

V prosinci 1935 byly vytyčeny pozemky pro kostel a hřbitov. V lednu 1936 se lámal kámen na podezdívku a kácelo dřevo. Dne 6. dubna 1936 získala stavba církevní souhlas, poté se začalo stavět. Kostel měl být původně krytý šindelem, nakonec byla zvolena eternitová krytina. Dlažba byla terazzová, na půdě cihlová. Interiér se podařilo vybavit především díky darům: hlavní oltář vyrobili ve známé dřevařské škole ve Valašském Meziříčí (dnes je tento oltář uložen v márnici a používá se jako poutní oltář), oltářní obraz byl darem Slezské matice osvěty lidové, křížovou cestu daroval hrabě Larisch, ministerstvo školství a národní osvěty věnovalo harmonium a mešní nádobí. Lustr a lampa věčného světla byly darem jablunkovského děkana Hanzlíka. Koberec věnovaný zemským prezidentem Janem Černým byl vyroben v Moravské gobelínové manufaktuře ve Valašském Meziříčí (dnes deponován). Bohatě zdobenou křtitelnicí vyřezal místní řezbář Ondřej Zogata. Stavbu hradila Slezská matice osvěty lidové, dříví darovalo ministerstvo zemědělství, železo Báňská a hutní společnost. Dne 5. července 1936, na svátek sv. Cyrila a Metoděje, proběhlo svěcení kostelíku, který získal patrocinium dvou slovanských věrozvěstů.

Po dokončení se kostel stal významným poutním místem navštěvovaným i poutníky ze Slovenska a Polska. V roce 1937 byla pro poutníky postavena v blízkosti kostela studánka podle vzoru lurdské jeskyně. V roce 1946 si nechal jablunkovský děkan Hanzlík postavit západně od kostela dřevěnou vilu v obdobném stylu jako kostel, která se měla stát farou, což se již po roce 1948 neuskutečnilo. Za 2. světové války byl rekvírován zvon a nahrazen novým ocelovým zvonek z bývalé zvonice na škole v Bukovci. Teprve v roce 2005 vyrobila firma Tkadlec z Halenkova nový zvon.

Karel Nahůnek

Architekt Karel Nahůnek se narodil 20. února 1891 v Třešti. Studoval na ČVUT v Praze architekturu a pozemní stavitelství. Poté působil na státní průmyslové škole v Brně jako profesor. Pracoval také jako architekt Moravského zemského výboru. Jako architekt byl činný převážně v Brně a okolí. Věnoval se projektování administrativních a školních budov, ale také sakrální architektury. Obci Hřava byl Památkovým úřadem v Brně doporučen jako odborník na stavbu dřevěných kostelů. Architekt Nahůnek tvořil v intencích soudobé moderní architektury. K jeho projektům patří např. přístavba nového zemského domu III v Brně (1924, památkově chráněno) s prvky art deco, zemská hospodářská škola v Rouchovanech (1931), okresní dětský domov v Třešti, adaptace presbytáře a návrh nového oltáře kostela v Třešti,

rekonstrukce a přístavba farního kostela v Lažánkách (1933). Karel Nahůnek zemřel 24. ledna 1979 v Brně.

Popis stavby

Kostel vychází z tradiční podoby beskydských dřevěných kostelů a byl postaven pro Těšínsko charakteristickou roubenou technikou. Je přibližně orientovaný ve směru jihozápad–severovýchod. Má jednoduché půdorysné schéma se čtvercovou lodí a trojboce ukončeným presbytářem o stejné šíři jako loď. Za presbytářem je umístěna obdélná sakristie. Před průčelí je představena malá předsíň. Kostel má betonovou podezdívku imitující kámen s hladkým omítaným, mírně vysazeným soklem, nově krytým měděným plechem. Stěny jsou roubené z hraněných trámů, v nárožích s rybinovým spojem, roubení je viditelné, ničím nekryté. Mezery mezi trámy jsou vyplněné lištami. Poměrně strmá sedlová střecha s podlomenicí je krytá novodobou vláknocementovou krytinou, stejně jako valbové střechy sakristie a předsíně. Podlomenici nesou masivní dřevěné vyřezávané konzoly. Úžlabí a hrany štítu kryje měděný plech. Ve střešním plášti lodi je v blízkosti presbytáře nad podlomenicí na každé straně trojúhelný vikýř. Štít bedněný svisle kladenými úzkými dřevěnými deskami je v dolní části prolomen drobnými otvory v podobě šesticípých hvězd se zeleným orámováním. Na hřebeni střechy stojí hranolová věžička s jehlancovou stříškou krytou plechem a zakončenou makovicí s kovaným křížem. Věž je bedněná úzkými svisle kladenými deskami, v horní části jsou vodorovná žaluziová okénka. Pásová a obdélná okna kostela jsou zvenčí orámována plochými dřevěnými zeleně natřenými rámy s vyžlabenými hranami. Hlavní vstupní dvoukřídle dveře jsou novější, ze světlého dřeva, rámové konstrukce se čtyřmi poli vyplněnými klasovitě kladenými deskami. Každé z dveřních křídel je zavěšeno na třech venkovních závěsech s železným kovaným kovááním.

Z předsíně osvětlené dvojicí obdélných okének se do lodi vstupuje dvoukřídlymi dveřmi, jejichž křídla jsou vyplněná dřevěnými rámy (6 polí v každém křídle) zasklenými pískovaným sklem s dekorem vodorovných linek. Křídla jsou doplněna svislými trubkovými madly ze žlutého kovu. Loď je ze dvou stran osvětlená pásovými okny sestávajícími vždy ze tří obdélných dvoukřídlych oken, presbytář je osvětlen dvěma obdélnými okny. Rámy oken jsou bíle natřené, kování z bílého kovu. Interiéru lodi i presbytáře dominuje masivní roštový strop ze světlých dřevěných trámů. Stěny jsou obloženy úzkými dřevěnými lakovanými deskami. Presbytář je od lodi oddělen lichoběžníkovitým vítězným obloukem. Hudební kruchta při hlavním vstupu je nesená dvojicí hranolových pilířků, část podkruchtí se schodištěm na kruchtě

je obedněna dřevěnými deskami shodnými s obkladem stěn. Tím je schodiště kryto pohledům z lodi. Poprsen kruchty je plná, v horní části členěná do kazet vyplněných klasovitě kladenými lištami, dolní část je svisle bedněná a zdobená řadou viditelných vystupujících čel příčných trámů. Podkruchtí je opatřeno rovněž roštovým stropem. Podlaha v kostele je novodobá parketová, v přední části lodi a v presbytáři krytá koberci. V zadní části presbytáře za závěsem se nacházejí dveře do sakristie.

Současný stav

Kostel je udržován v dobrém stavu. Roku 2010 byla vybetonovaná podlaha v sakristii, v roce 2011 byly vyměněny okapy a pořízeny nové vstupní dveře do sakristie. V roce 2016 byla původní eternitová krytina nahrazena novodobým ekvivalentem – vláknocementovou krytinou typu Dacora, zároveň byla střešní úžlabí a betonový sokl překryty měděným plechem. Na věž byla osazena nová nerezová makovice.

Zdůvodnění návrhu

Architektonické řešení kostela vychází z moderně transformované regionální tradice. Zatímco exteriér pojal architekt Nahůnek v tradičním stylu (půdorys, sedlová střecha, věžička), čímž kostel velmi dobře zapadá do beskydské krajiny a souzní s okolní zástavbou, interiér je řešen zcela v intencích moderní architektury. Obsahuje prvky jako masivní roštový strop napodobující železobetonové trámové stropy, kazetování poprsně kruchty, pásová okna nebo dvoukřídlé vstupní dveře s trubkovými madly a pískovaným sklem. Kostel je tak nejmladším ještě tradičně řešeným dřevěným kostelem u nás, zároveň se ale svým pojetím interiéru řadí k významným meziválečným sakrálním stavbám, jakých není v našem kraji, potažmo v celé republice mnoho. V České republice se nacházejí pouze dvě dřevěné sakrální stavby z období první Československé republiky, které nejsou jen napodobením tradiční dřevěné architektury, ale invenčním způsobem reflektují soudobé architektonické proudy (kromě kostela v Hrčavě je to památkově chráněná kaple v obci Vidly na Bruntálsku). Stavba kostela byla ve své době významná také z hlediska politického – měla posílit českou myšlenku a potvrdit československou vzájemnost.

Prameny a literatura

Zemský archiv v Opavě, fond Slezská matice osvěty lidové

Státní okresní archiv Frýdek-Místek, fond Farní úřad Jablunkov

Kuča, Karel. Dřevěné a polodřevěné kostely, kaple a zvonice České republiky. Praha 2015, s. 604-606.

Rosová, Romana. Dřevěné kostely Těšínska a severovýchodní Moravy. Ostrava 2014, s. 185-190.

Toman, Prokop. Nový slovník československých výtvarných umělců II. Praha 1950, s. 177-178.

Zpracovala: Mgr. Romana Rosová, Ph.D., únor 2021

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě

Příloha návrhu na prohlášení věci za kulturní památku

Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Hřčavě

